

חשבון אינפי 2 למדמ"ח

שיעור 8: טורים של פונקציות, תחום התכנסות, התכנסות בהחלט ובמ"ש, גזירה איבר-איבר, אינטגרציה איבר-איבר.

הגדרה: טור של פונקציות $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ המוגדרות בתחום A נקרא **מתכנס** (נקודתית) לסכום $S(x)$ בתחום $D \subseteq A$ אם סדרת הסכומים החלקיים $\{S_n(x)\}_{n=1}^{\infty} = \left\{ \sum_{k=1}^n f_k(x) \right\}_{n=1}^{\infty}$ מתכנסת ל- $S(x)$ לכל $x \in D$.

הגדרה: טור של פונקציות $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ המוגדרות בתחום A נקרא **מתכנס במ"ש** לסכום $S(x)$ בתחום $D \subseteq A$ אם סדרת הסכומים החלקיים $\{S_n(x)\}_{n=1}^{\infty} = \left\{ \sum_{k=1}^n f_k(x) \right\}_{n=1}^{\infty}$ מתכנסת במ"ש ל- $S(x)$ ב- D .

מבחי התכנסות לטורים (להתכנסות במ"ש):

1. קריטריון $\lim\text{-sup}$: טור של פונקציות $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ המוגדרות בתחום A מתכנס במ"ש לסכום $S(x)$ בתחום $D \subseteq A$ אם ורק אם $\limsup_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in D} |S_n(x) - S(x)| = 0$.

2. מבחן M ווירשטראס: טור של פונקציות $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ המוגדרות בתחום A מתכנס במ"ש

לסכום $S(x)$ בתחום $D \subseteq A$ אם קיים טור חיובי מתכנס $\sum_{k=1}^{\infty} a_k$ של מספרים קבועים כך

$$|f_k(x)| \leq a_k \text{ מתקיים } \forall x \in D.$$

3. מבחן זיריכלה: אם

א. $\sum_{k=1}^n a_k(x)$ טור חסום בקטע $[a, b]$, כלומר קיים קבוע $M > 0$ כך ש- $\left| \sum_{k=1}^n a_k(x) \right| \leq M$

לכל $n \in \mathbb{N}$ ולכל $x \in [a, b]$.

ב. סדרה מונוטונית מתכנסת במ"ש ב- $[a, b]$ ל- 0 ,

אזי $\sum_{k=1}^{\infty} a_k(x) b_k(x)$ מתכנס במ"ש ב- $[a, b]$

4. **משפט דיני**: יהי $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ טור של פונקציות **רציפות ואי שליליות** בקטע $[a, b]$. אם

הטור מתכנס לפונקציה **רציפה** $S(x)$, אזי ההתכנסות היא במ"ש.

משפט: יהי $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ טור של פונקציות רציפות המתכנס במ"ש בקטע $[a, b]$ ל- $S(x)$, אזי $S(x)$ רציפה.

הערה: משפט זה שימושי לשלילת התכנסות במ"ש.

טור פונקציות חשוב: $\sum_{n=0}^{\infty} x^n = \frac{1}{1-x}$ מתכנס לכל $-1 < x < 1$

תרגילים:

1. מצאו את תחומי ההתכנסות של הטורים הבאים:

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n(1+x^2)^n} \quad \text{א.}$$

פתרון: נשתמש במבחן דלאמבר

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{f_{n+1}(x)}{f_n(x)} \right| = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n(1+x^2)^n}{(n+1)(1+x^2)^{n+1}} = \frac{1}{1+x^2}$$

$\frac{1}{1+x^2} < 1$ לכל $x \neq 0$ ולכן לפי מבחן דלאמבר הטור מתכנס לכל $x \neq 0$.

אם $x = 0$ מבחן דלאמבר נכשל. נציב $x = 0$ בטור ונקבל טור הרמוני מתבדר $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n}$.

לסיכום הטור מתכנס לכל $x \neq 0$.

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{e^{nx}}{n^2 - n + 1} \quad \text{ב.}$$

פתרון: נשתמש במבחן דלאמבר

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{\frac{e^{(n+1)x}}{(n+1)^2 - (n+1) + 1}}{\frac{e^{nx}}{n^2 - n + 1}} \right| = \lim_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{n^2 - n + 1}{(n+1)^2 - (n+1) + 1} \right| \cdot \left| \frac{e^{(n+1)x}}{e^{nx}} \right| = e^x$$

$e^x < 1$ לכל $x < 0$ ולכן לפי מבחן דלאמבר הטור מתכנס לכל $x < 0$

אם $x > 0$ הטור מתבדר

אם $x = 0$ מבחן דלאמבר נכשל ולכן נציב $x = 0$ בטור ונקבל טור מתכנס $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2 - n + 1}$

(ניתן להשוות עם טור מתכנס $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2}$ ע"י מבחן ההשוואה הגבולי)

לסיכום הטור הנתון מתכנס לכל $x \leq 0$.

$$g. \sum_{n=0}^{\infty} x^n (1-x)$$

פתרון: נשתמש במבחן דלאמבר $\lim_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{x^{n+1}(1-x)}{x^n(1-x)} \right| = |x|$

אם $|x| < 1$ הטור מתכנס בהחלט

אם $|x| > 1$ הטור מתבדר

אם $|x| = 1$ מבחן דלאמבר נכשל- נבדוק התכנסות ע"י הצבה.

נציב $x = 1$ נקבל $\sum_{n=0}^{\infty} 0 = 0$ טור מתכנס

נציב $x = -1$ נקבל $\sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n \cdot 2$ טור מתבדר (האיבר הכללי לא שואף לאפס)

לסיכום קיבלנו שהטור הנתון מתכנס בקטע $(-1, 1]$.

2. האם הטור $\sum_{n=0}^{\infty} x^n (1-x)$ מתכנס במ"ש בקטעים הבאים:

א. $[a, b] \subseteq (-1, 1)$

ב. $(-1, 1)$

ג. $(0, 3)$

פתרון: נמצא את סכום הטור:

$$S_n(x) = \sum_{k=0}^{n-1} x^k (1-x) = (1-x) + x(1-x) + \dots + x^{n-1}(1-x) = 1 - x^n$$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} S_n(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} (1 - x^n) = S(x) = \begin{cases} 1 & -1 < x < 1 \\ 0 & x = 1 \end{cases}$$

נשתמש בקריטריון $\lim\text{-sup}$ כדי לבדוק התכנסות במ"ש:

א. אם $[a, b] \subset (-1, 1)$ נקבל:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in [a, b]} |S_n(x) - S(x)| = \lim_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in [a, b]} |1 - x^n - 1| = \lim_{n \rightarrow \infty} \sup_{x \in [a, b]} |x^n| = 0$$

היא במ"ש.

הערה: ניתן להוכיח התכנסות במ"ש גם לפי הגדרה:

יהי $\varepsilon > 0$ צריך למצוא $N \in \mathbb{N}$ כך שלכל $n > N$ ולכל $x \in [a, b]$ מתקיים

$$|1 - x^n - 1| = |x^n| < \varepsilon \text{ כלומר } |S_n(x) - S(x)| < \varepsilon$$

אם $x = 0$ אי השוויון האחרון מתקיים לכל $n \in \mathbb{N}$ ולכן נניח ש- $x \neq 0$

$$n \ln|x| < \ln \varepsilon \text{ ולכן } n > \frac{\ln \varepsilon}{\ln|x|} > \frac{\ln \varepsilon}{\ln(\max(|a|, |b|))}$$

הסבר: סימן אי השוויון התהפך, כי $\ln|x| < 0$ עבור $|x| < 1$, $x \neq 0$.

$$N = \left\lceil \frac{\ln \varepsilon}{\ln(\max(|a|, |b|))} \right\rceil \text{ לסיכום ניתן לבחור}$$

ב. אם $-1 < x < 1$ נקבל

$$\limsup_{n \rightarrow \infty} |S_n(x) - S(x)| = \limsup_{n \rightarrow \infty} |1 - x^n - 1| = \limsup_{n \rightarrow \infty} |x^n| = 1 \neq 0$$

לא במ"ש

הערה: הוכחה דומה לסעיף אי לפי הגדרה מראה שלא ניתן לבחור N שלא יהיה תלוי ב- x , כי ככל שה- x יהיה יותר קרוב ל-1 נצטרך לבחור N גדול יותר, כלומר ה- N תלוי לא רק ב- ε אלא גם ב- x ולכן ההתכנסות אינה במ"ש.

ג. לא בכל הנקודות של הקטע $(0, 3)$ הטור מתכנס ולכן **אינו מתכנס במ"ש** בקטע

הנ"ל

3. האם הטורים הבאים מתכנסים במ"ש בתחום ההתכנסות שלהם:

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{x^n}{n^{3/2}} \quad \text{א.}$$

פתרון: נמצא קודם את תחום ההתכנסות:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{x^{n+1}}{(n+1)^{3/2}} \cdot \frac{n^{3/2}}{x^n} \right| = |x|$$

לפי מבחן דלאמבר הטור מתכנס בהחלט כאשר $|x| < 1$. נבדוק התכנסות בקצוות בקטע.

$$\text{נציב } x = 1 \text{ ונקבל טור מתכנס } \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^{3/2}}$$

$$\text{נציב } x = -1 \text{ ושוב נקבל טור מתכנס } \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n^{3/2}} \text{ ולכן תחום ההתכנסות של הטור}$$

$$[-1, 1]$$

כדי להוכיח התכנסות במ"ש בתחום הנ"ל נשתמש במבחן M ווירשטראס:

טור חיובי מתכנס ולכן הטור הנתון מתכנס $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^{3/2}}$, $x \in [-1, 1]$ לכל $\left| \frac{x^n}{n^{3/2}} \right| \leq \frac{1}{n^{3/2}}$ במ"ש ב- $[-1, 1]$.

הערה: למעשה $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{x^n}{n^{3/2}}$ זהו טור חזקות וכל טור חזקות מתכנס במ"ש בכל קטע סגור המוכל בתחום התכנסותו. (עדיין לא דיברנו על טורי חזקות בתרגול ולכן הארכנו בהוכחה...)

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{x^2}{(1+x^2)^{n-1}} \quad \text{ב.}$$

פתרון:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{\frac{x^2}{(1+x^2)^n}}{\frac{x^2}{(1+x^2)^{n-1}}} = \frac{1}{1+x^2} \quad \text{נמצא את תחום ההתכנסות}$$

לכל $x \neq 0$ ולכן הטור מתכנס בהחלט (למעשה זהו טור של פונקציות אי שליליות)

אם $x = 0$ נציב בטור ונקבל טור של אפסים שגם הוא מתכנס ולכן תחום ההתכנסות של הטור הנתון הינו \mathbb{R} . נמצא את סכום הטור:

$$S_n(x) = \sum_{k=1}^n \frac{x^2}{(1+x^2)^{k-1}} = x^2 \cdot \frac{1 - \frac{1}{(1+x^2)^n}}{1 - \frac{1}{1+x^2}} = (1+x^2) \left(1 - \frac{1}{(1+x^2)^n} \right)$$

הסבר: זהו סכום של n איברים ראשוניים של סדרה הנדסית בעלת איבר ראשון

$$a_1 = x^2 \quad \text{ומנה} \quad q = \frac{1}{1+x^2}$$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} S_n(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} (1+x^2) \left(1 - \frac{1}{(1+x^2)^n} \right) = \begin{cases} 1+x^2 & x \neq 0 \\ 0 & x = 0 \end{cases}$$

כלומר פונקציית הסכום אינה רציפה ולכן לפי $\lim_{x \rightarrow 0} S(x) = \lim_{x \rightarrow 0} (1+x^2) = 1 \neq 0 = S(0)$

משפט ההתכנסות אינה במ"ש.

שימו לב: בכל קטע שאינו מכיל $x = 0$ ההתכנסות היא במ"ש, כי זהו טור של פונקציות אי שליליות ורציפות המתכנס לפונקציה רציפה.

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n} \quad \text{ג.}$$

פתרון:

טור $\sum_{n=1}^{\infty} \sin nx$ הינו טור חסום לכל $x \in \mathbb{R}$.

הסדרה $\left\{ \frac{1}{n} \right\}_{n=1}^{\infty}$ הינה סדרה מונוטונית יורדת לאפס ולכן לפי מבחן דיריכלה הטור מתכנס במ"ש בכל \mathbb{R} .

כדי להוכיח ש- $\sum_{n=1}^{\infty} \sin nx$ חסום צריך להוכיח:

$$\text{א.} \quad \sin x + \sin 2x + \dots + \sin nx = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2} \right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \quad \text{לכל } x \neq 2\pi k, k \in \mathbb{Z}$$

נוכיח באינדוקציה על n

בסיס האינדוקציה: $n=1$

$$\text{כדרוש} \quad \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(1 + \frac{1}{2} \right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} = \frac{2 \sin \frac{x}{2} \sin x}{2 \sin \frac{1}{2}x} = \sin x$$

$$\sin x + \sin 2x + \dots + \sin nx = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2} \right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \quad \text{הנחת האינדוקציה: נניח}$$

$$\sin x + \sin 2x + \dots + \sin nx + \sin(n+1)x = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n+1 + \frac{1}{2} \right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \quad \text{נוכיח}$$

הוכחה: לפי הנחת האינדוקציה

$$\sin x + \sin 2x + \dots + \sin nx + \sin(n+1)x = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2} \right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} + \sin(n+1)x$$

$$\begin{aligned} & \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2}\right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} + \sin(n+1)x = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2}\right)x + 2 \sin \frac{1}{2}x \sin(n+1)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \\ & = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2}\right)x + \cos \left(\frac{1}{2}x - (n+1)x\right) - \cos \left(\frac{1}{2}x + (n+1)x\right)}{2 \sin \frac{1}{2}x} \\ & = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(\frac{1}{2}x + (n+1)x\right)}{2 \sin \frac{1}{2}x} = \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n+1 + \frac{1}{2}\right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \end{aligned}$$

מש"ל

$$\text{כלומר } \left| \sum_{k=1}^n \sin kx \right| = \left| \frac{\cos \frac{1}{2}x - \cos \left(n + \frac{1}{2}\right)x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \right| = \left| \frac{2 \sin \frac{nx}{2} \sin \frac{1+n}{2}x}{2 \sin \frac{1}{2}x} \right| \leq \frac{2}{\left| 2 \sin \frac{1}{2}x \right|} \text{ ואז}$$

לכל $n \in \mathbb{N}$ הסכום חסום.

ב. אם $x \neq 2\pi k, k \in \mathbb{Z}$ נקבל סכום של אפסים ואז ברור שהוא חסום.

4. הוכיחו כי $\sum_{n=1}^{\infty} x^n (1-x)^n$ מתכנס במ"ש ב- $[0,1]$.

הוכחה: נגדיר $f(x) = x(1-x)$ נמצא את נקודת המקסימום שלה בקטע $[0,1]$.

ולכן הערך המקסימלי של הפונקציה בקטע הנ"ל הינו $x = \frac{1}{2}, f'(x) = 1 - 2x = 0$

$$f\left(\frac{1}{2}\right) = \frac{1}{4}$$

וירשטראס הטור הנתון מתכנס במ"ש בקטע הנ"ל. $\sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{4}\right)^n, x \in [0,1]$ לכל $|x^n (1-x)^n| \leq \left(\frac{1}{4}\right)^n$

וירשטראס הטור הנתון מתכנס במ"ש בקטע הנ"ל.

5. האם הטור $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n x^2}{n}$ מתכנס במ"ש ב- $[-1,3]$?

פתרון: מבחן M-וירשטראס נכשל במקרה זה, כי $\left| \frac{(-1)^n x^2}{n} \right| \leq \frac{9}{n}$ ו- $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{9}{n}$ טור מתבדר.

לפי מבחן לייבניץ לטור עם סימנים מתחלפים מתקיים

$$|r_n(x)| = \left| \sum_{k=n+1}^{\infty} (-1)^k a_k \right| = \left| \sum_{k=n+1}^{\infty} \frac{(-1)^k x^2}{k} \right| \leq a_{n+1} = \frac{x^2}{n+1}$$

ולפי מבחן $\lim\text{-sup}$ נקבל $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{9}{n+1} = 0$ ולכן הטור מתכנס במיש בקטע הנ"ל.

משפט: תהי סדרת פונקציות גזירות ברציפות. אם

1. הטור $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ מתכנס נקודתית בקטע $[a, b]$.

2. טור הנגזרות $\sum_{k=1}^{\infty} f'_k(x)$ מתכנס במיש בקטע $[a, b]$,

אז $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ מתכנס במיש ב- $[a, b]$ וגם גזיר ומתקיים

$$\left(\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x) \right)' = \sum_{k=1}^{\infty} f'_k(x)$$

(כלומר נגזרת הסכום שווה לסכום הנגזרות)

6. תהי $f(x)$ מוגדרת ע"י $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n^3}$, $x \in \mathbb{R}$. הוכיחו כי

א. $f(x)$ מוגדרת היטב (כלומר הטור מתכנס)

ב. $f(x)$ גזירה לכל $x \in \mathbb{R}$

ג. $f'(x)$ רציפה לכל $x \in \mathbb{R}$.

פתרון:

א. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^3}$ מתכנס ולכן לפי מבחן M ווירשטראס הטור הנתון $\left| \frac{\cos nx}{n^3} \right| \leq \frac{1}{n^3}$ לכל $x \in \mathbb{R}$.

מתכנס במיש בכל \mathbb{R} ולכן הפונקציה $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n^3}$, $x \in \mathbb{R}$ מוגדרת היטב.

כדרוש.

ב. נסתכל על טור הנגזרות $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{-\sin nx}{n^2} = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{-n \sin nx}{n^3}$. גם טור הנגזרות מתכנס במיש

לפי מבחן M-ווירשטראס ולכן לפי משפט לעיל $f'(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{\cos nx}{n^3} \right)' = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{-\sin nx}{n^2}$,

כלומר $f(x)$ גזירה לכל $x \in \mathbb{R}$, כדרוש.

ג. הפונקציות $f_n(x) = \frac{-\sin nx}{n^2}$ רציפות בכל \mathbb{R} והטור מתכנס במ"ש ולכן לפי משפט סכום הטור $f'(x)$ פונקציה רציפה בכל \mathbb{R} .

7. מהו סכום הטור $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{x^n}$ עבור $x \geq a > 1$ (א קבוע)?

פתרון:

א. נתבונן בטור $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{x^n} = \frac{\frac{1}{x}}{1 - \frac{1}{x}} = \frac{1}{x-1}$ לכל $x \geq a > 1$, כלומר הטור מתכנס נקודתית לכל $x \geq a > 1$.

ב. נסתכל על טור הנגזרות $\sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{x^n}\right)' = \sum_{n=1}^{\infty} -\frac{n}{x^{n+1}}$ ונראה שהוא מתכנס במ"ש ב- $[a, \infty)$, $a > 1$.

לכל $x \in [a, \infty)$, הטור $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{a^{n+1}}$ מתכנס (אפשר להראות לפי מבחן

דלאמבר) ולכן לפי מבחן M-וויירשטראס הטור של הנגזרות מתכנס במ"ש בתחום הנ"ל.

מסעיפים א' ו-ב' לפי משפט לעיל נובע שניתן לעשות גזירה איבר איבר של הטור $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{x^n} = \frac{1}{x-1}$

ולקבל $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{x^n} = \frac{x}{(x-1)^2}$ ולכן $\left(\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{x^n}\right)' = \left(\frac{1}{x-1}\right)' = -\frac{1}{(x-1)^2} = \sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{x^n}\right)' = \sum_{n=1}^{\infty} -\frac{n}{x^{n+1}}$

משפט: תהי סדרה של פונקציות רציפות. אם $\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)$ מתכנס במ"ש ב- $[a, b]$ ל- $S(x)$, אזי

א. $S(x)$ אינטגראבילית ב- $[a, b]$.

ב. $\int_a^b \left(\sum_{k=1}^{\infty} f_k(x)\right) dx = \sum_{k=1}^{\infty} \left(\int_a^b f_k(x) dx\right)$

8. חשבו את $\sum_{k=1}^{\infty} \frac{1}{k \cdot 3^k}$

פתרון: נתבונן בטור $\sum_{k=1}^{\infty} \frac{x^k}{k}$ ונמצא את סכומו $S(x) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{x^k}{k}$.

טור $\sum_{k=1}^{\infty} x^{k-1} = \frac{1}{1-x}$ מתכנס במישור $-1 < x < 1$ ולכן לפי משפט ניתן לעשות

אינטגרציה איבר איבר ולקבל

$$\int_0^x \frac{1}{1-t} dt = -\ln|1-x| = \sum_{k=1}^{\infty} \int_0^x t^{k-1} dt = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{x^k}{k} = S(x)$$

$$S\left(\frac{1}{3}\right) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{1}{k \cdot 3^k} = -\ln\left|1 - \frac{1}{3}\right| = -\ln\frac{2}{3} \quad \text{ולכן}$$